

Lutkovno
gledališče
Maribor

Lojze Kovačič

MOŽIČEK ŽEBLJIČEK

Gradivo pripravila
Anže Virant in Tanja Lužar

PREDLOGI ZA PRIPRAVO NA OGLED PREDSTAVE

Oče je imel dva sinova, Darka in Janka. Bratca sta najraje na svetu poslušala pravljice, ki jima jih je pripovedoval njun očka. Pa ne samo poslušala, tudi zaigrala sta jih rada. Kajti v pravljicah je vse dovoljeno. Otrok lahko postane najmočnejši fantek na svetu, ki samo z enim prstom na roki zaustavi vse avtomobile in avtobuse na cesti ... Dva žeblička na okenski polici se v soju svita spremenita v prijazna črna gospodka ... Nerodni otroci padejo skozi luknjo na drugi konec sveta, kjer jih preganjata ponev in pošvedran čevljev ... Ampak v pravljicah se vedno vse srečno konča, čeprav na pol raztrgaš celo mesto, na potepu po ulicah izgubiš svojo obleko ... in celo, če se sredi noči v tvoji sobi pojavi volk.

Predstava *Možiček žebliček* je kolaž kratkih zgodb, ki jih je za otroke napisal pisatelj Lojze Kovačič. V predstavi je uprizorjenih sedem pravljic iz njegove zbirke *Zgodbe iz mesta Rič-Rač*.

LOJZE KOVAČIČ IN ZGODBE IZ MESTA RIČ-RAČ

Lojze Kovačič (1928–2004) se je rodil leta 1928 v Baslu v Švici. Njegov oče je bil Slovenec, mati Nemka. Pripovedovalski dar je odkril že zgodaj v otroštvu, saj je njegov prijatelj Hansli zelo rad prisluhnil njegovim izmišljenim zgodbam.

Leta 1962 je diplomiral na Pedagoški fakulteti v Ljubljani – smer nemščina in slovenščina; pisal je za različne literarne revije, za RTV pa je pripravljaj scenarije za lutkovno nadaljevanko *Čudovite dogodivščine Petra Strune*.

Kasneje se je zaposlil v Pionirskem domu kot lutkovni pedagog in mentor za književno vzgojo.

Kovačičev literarni opus obsega šestnajst samostojnih proznih objav, tri druge samostojne objave, eno objavo v soavtorstvu ter deset objav otroške in mladinske proze. Za svoje delo je prejel nagrado Prešernovega sklada (1969), Župančičevo nagrado (1972 in 1986), Linhartovo plaketo (1973), Prešernovo nagrado (1973), kresnika za najboljši roman (1991 in 2004), srebrnega kresnika za najboljši roman zadnjih petindvajsetih let (2016) in Klemenčičevo nagrado za življenjsko delo (1996).

Lojze Kovačič je v svojem zapisu *Povest o sebi in knjigi*, ki je objavljen v zadnjih izdajah njegove zbirke zgodb za otroke *Zgodbe iz mesta Rič-Rač*, zapisal, da je prva povest za otroke nastala takrat, ko je bil Janko, njegov sin, bolan. Ker je bil dolge tedne v bolnišnici, sta si skupaj izmislila prvo pravljico: *Potovanje za nosom*. Ko je Janko ozdravel, je njemu in njegovemu bratu Darku vsak dan pripovedoval zgodbe, da bi lažje zaspala.

Prav zaradi tega sta v Kovačičevih zgodbah največkrat glavna junaka prav Janko in Darko. Vendar ne vedno. Ko si je Kovačič izmislil zgodbo o fantku, ki vse pomaže in zmeče po tleh, mu je Janko prepovedal, da bi se fantek v pravljici imenoval po njem. In zato v zgodbi nastopa Rokec.

Tako so nastajale zgodbe ... Skupaj so si jih izmišljevali očka in njegova sinova, prav tako kot v naši predstavi. Na koncu knjige Kovačič zapiše: *V povestih sem pomešal oba in sebe, vse tri, pa mesto Basel, Ljubljano ter Cegelnico, zagotovo pa sem primešal tudi koga izmed vas. To bo najbrž res, zakaj drugače ne bi brali te knjige.*

MODERNA PRAVLJICA

Zgodbe iz mesta Rič-Rač so moderne pravljice. Moderna ali umetna pravljica se od klasične pravljice razlikuje po nastanku – gre namreč za avtorske zgodbe. Odreka se tudi zakonitostim, kot sta srečen konec ali zmaga dobrega nad zlim ... Junak v sodobni pravljici ni več anonimen, brez lastnega imena, brez individualnih značajskih lastnosti, brez osebnostnega razvoja ... (junaki klasičnih pravljic so pogosto označeni zgolj kot trije bratje, zlobna čarovnica, lepa princeska ...). Junak v moderni pravljici postane dejanska oseba, je človek z imenom in značajem. Pogosto izhaja iz mestnega okolja in pogosto je otrok, ki je vržen v paralelni svet. Tako se sodobna pravljica, za razliko od ljudske, ki se dogaja zgolj v pravljичnem svetu, odmika od vzpostavitve čiste pravljичnosti in to prikazuje s kontrastnostjo dveh svetov. Kot je zapisala Marjana Kobe leta 2005 v svojem članku *Mit/mitsko in sodobna pravljica* (revija *Otrok in knjiga*):

Potovanje otroškega junaka se v sodobnem pravljичnem vzorcu praviloma odvija na irealni/iracionalni/fantastični ravni dogajanja. V fantastični pripovedi je dogajanje namreč strukturirano tako, da poteka na dveh ravneh, realni in irealni/iracionalni/fantastični: značilna žanrska stalnica je prehod otroškega junaka z realne ravni dogajanja, iz realnega sveta, na irealno raven, v irealni/fantastični svet, in zatem junakova vrnitev v realnost, v resnični svet.

V predstavi lahko to najlepše zasledimo v zgodbi *Rokec na drugem koncu sveta*. Glavni junak je otrok, ki pade skozi luknjo v dvorišču iz svojega realnega sveta v fantastičnega – na drugi konec sveta. Tam so vse stvari žive – hiše, posoda, čevlji ... Ker jih je Rokec doma, v realnem svetu, razbijal in ponesnažil, se mu tu hočejo maščevati. Na koncu Rokec skoči nazaj skozi luknjo v realni svet in pristane na domačem dvorišču.

Razmislite, katere klasične in katere moderne pravljice poznate? Poznate *Zvezdico zaspanko* Frana Milčinskega, *Moj dežnik je lahko balon* Ele Peroci, *Coprnico* Zofko Svetlane Makarovič ali *Lučko Regrat* Gregorja Strniše? Ja, vse to so zgodbe, ki jih imenujemo moderne pravljice.

LUTKE V PREDSTAVI

Predstava *Možiček žebliček* je kolaž različnih zgodb. In različne zgodbe zahtevajo različne lutkarske pristope. Prav zato je v predstavi, poleg žive igre, uporabljenih tudi veliko različnih tipov lutk: namizne lutke, senčne lutke, javajke in predmetno gledališče. Vsi tipi lutk se prepletajo tako med seboj kot tudi z živo igro.

Predmet kot lutka je najbolj abstraktna tehnika, saj ne gre za oživljanje vnaprej izdelane lutke, temveč za animacijo vsakdanjega predmeta. Predmetno gledališče najdemo v zgodbi *Rokec na drugem koncu sveta*, ko glavnega junaka preganjajo posoda, gumb in čevlji.

Namizne lutke so svoje ime dobile po igralni površini – mizi. Animator lutko drži od zadaj za kratka vodila in ni skrit, temveč je viden ob lutki. V predstavi so vsi glavni junaki, torej očka, Darko in Jani, namizne lutke.

Javajke so lutke, vodene s palčkami od spodaj. Animator je po navadi skrit za paravanom. Poznamo dvodimenzionalne (ploske) in tridimenzionalne javajke. Najdemo jih v *Raztresenem fantku*, kjer je Tejko ploska lutka, ter v *Povesti o mestu Rič-Rač*.

Senčne lutke so k nam prišle iz Azije. Njihova posebnost je, da ne opazujemo lutk, temveč njihove sence. Senčne lutke v predstavi vidimo v zgodbi *Pst, volk je v sobi*, kjer so lutke osvetljene od spredaj, ter v zgodbi *Dva črna gospodka*, kjer gre za tipično senčno gledališče, osvetljeno od zadaj.

Se kdaj igrate s predmeti, ki jih najdete okoli sebe? Lonec za kuhanje, na primer, v kaj vse se lahko spremeni? Kaj pa čevlji, pokrovka ali gumb?

KOLAŽ

Kolaž je umetniško delo in hkrati ime tehnike. Tehniko kolaž najpogosteje najdemo v vizualni umetnosti, narejeno kot sestavljanke iz različnih materialov ter oblik, ki oblikujejo povsem novo formo.

Umetniški kolaž lahko vključuje izrezke iz časopisov, razne trakove, delčke barvnih ali ročno izdelanih papirjev, izseke in dele drugih umetniških del, fotografije in dele teh; ti pa so prilepljeni na papir, platno ali katero drugo podlago, na katero je mogoče ta material kakor koli prilepiti.

Vsaka predstava temelji na besedilni predlogi. Predstava *Možiček žebliček* je nastala po motivih zgodb za otroke pisatelja Lojzeta Kovačiča z naslovom *Zgodbe iz mesta Rič-Rač*. Iz zbirke smo izbrali sedem zgodb, ki tvorijo predstavo. Ker pa gre za več zgodb, je predstava pravzaprav gledališki kolaž.

Razmislite o kolažu. Ste kdaj lepili papir različnih barv na podlago in tako ustvarili sliko? Delanje kolažev ponuja številne ustvarjalne možnosti. Za kolaž lahko uporabite kateri koli papir (barvni, časopisni, tanek karton ...), kolaže pa lahko ustvarjate tudi iz drugih materialov, uporabite lahko tekstil, drevesno listje ...

GLASBA V PREDSTAVI

V predstavi je uporabljena posebna glasbena tehnika, imenovana beatbox, ki jo igralci izvajajo v živo. Posebnost beatboxa je v tem, da zanj ne potrebujemo inštrumentov ali drugih pripomočkov, temveč samo usta.

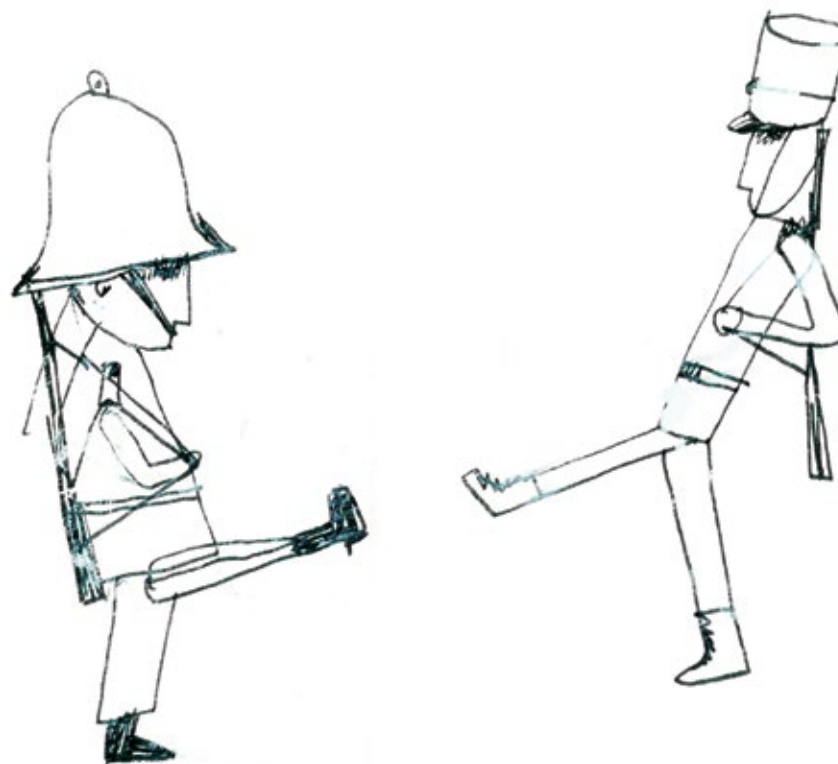
Beatboxing je danes povezan s hip-hop kulturo, čeprav ni omejen na hip-hop glasbo.

Preizkusi se v beatboxu

Osnovne črke, ki se uporabljajo pri tej vokalni tehniki, so P, C in K.

Črki P in K skušaj izgovoriti s pihanjem zraka navzven, pri črki C, pa jezik najprej prilepi na nebo, nato pa reci C.

Črke ponavljaj v ritmičnem zaporedju, ki ga lahko poljubno spreminjaš.

O EKIPU USTVARJALCEV

JELENA SITAR CVETKO

režiserka

Po študiju dramaturgije na AGRFT je Jelena Sitar Cvetko profesionalno gledališko pot posvetila lutkovnemu gledališču, v katerega jo je vpeljal pisatelj Lojze Kovačič.

Debitirala je z adaptacijo Klemenčičevega *Doktorja Fausta* (LGL, 1982) v sodelovanju z Igorjem Cvetkom ter do danes podpisala več kot petdeset režij v poklicnih in neinstitucionalnih gledališčih. Predstava *Doktor Faust* je danes stara 25 let, obšla je dober del sveta in igra jo že peta zasedba. Z Igorjem Cvetkom sta ostala ustvarjalni tandem in leta 1979 ustanovila lutkovni laboratorij Zapik, ki je postal komorno lutkovno gledališče, znano po svojih minimalističnih in interaktivnih

predstavah. Jelena Sitar Cvetko je bila urednica revije *Lutka*, svetovalka za gledališče in lutkarstvo na JSKD in umetniška vodja Lutkovnega gledališča Ljubljana, programsko je vodila Hišo otrok in umetnosti, danes pa dela kot visokošolska učiteljica – docentka na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem

v Kopru. Z Lutkovnim gledališčem Maribor je prvič sodelovala leta 1984 in si z režijo predstave *Lesena zgodba* prislužila jugoslovansko priznanje za mlade umetnike 7 sekretarjev SKOJ-a. Sledilo je še osem predstav, med njimi tudi večkrat nagrajena uspešnica *Ko je Šlemil šel v Varšavo*.

SVJETLAN JUNAKOVIĆ

avtor likovne podobe

Ilustrator in oblikovalec Svjetlan Junaković je leta 1985 diplomiral iz kiparstva na Akademiji lepih umetnosti v Milanu. 25 let je deloval kot samostojni ustvarjalec, zadnja leta je zaposlen kot redni profesor na Akademiji za likovno umetnost v Zagrebu. V svoji bogati kariere je imel številne samostojne razstave po vsem svetu

(Lizbona, 2007; Neapelj, 2008; Bruselj, 2009; Genova, 2009; Ciudad de Mexico, 2011; Bologna, 2015; Firenze, 2016 ...).

Za razstavo skulptur v Gliptoteki Hrvaške akademije znanosti in umetnosti je leta 2016 prejel nagrado Vladimirja Nazorja, najvišje priznanje na Hrvaškem.

Junaković je tudi avtor številnih otroških knjig, ki so bile izdane v več kot tridesetih državah, za mnoge med njimi je bil tudi nagrajen, med drugim je prejel nagrado

Bologna Ragazzi Award (2008). Dvakrat je bil nominiran za nagrado Hansa Christiana Andersena, nagrajen pa je bil tudi v Sloveniji, kjer je prejel Levstikovo nagrado za najboljšo slikanico (2009).

V sodelovanju z zagrebškim studiem Bold je ustvaril animirani film *Moja pot*, ki je bil razglašen za najboljši film na hrvaškem Festivalu animiranega filma. Junaković je z Lutkovnim gledališčem Maribor sodeloval dvakrat, nazadnje v sezoni 2011/2012, ko je ustvaril likovno podobo večkrat nagrajene uprizoritve *Ko je Šlemil šel v Varšavo*.

O EKIPNI USTVARJALCEV

ANŽE VIRANT dramaturg

Anže Virant deluje kot dramaturg, animator in oblikovalec svetlobe. Kot najmlajši član družinskega gledališča FRU-FRU živi in potuje po svetu z lutkami že od zgodnjega otroštva. Po končani gimnaziji je odšel na enoletni študij gledališke režije na Menu fakultetas v Litvo. Po zaključni diplomski produkciji (*Steklena menažerija*) se je vpisal na študij dramaturgije na AGRFT, kjer je leta 2016 diplomiral pri mentorju izr. prof. dr. Tomažu Toporišiču z naslovom *Analiza lutkovnih besedil in pedagoškega dela Lojzeta Kovačiča*. Je član gledališke skupine Artizani, ki je za svoje delo prejela več domačih in mednarodnih nagrad; je prejemnik študentske Prešernove nagrade za delo v uredniškem odboru revije *Oderuh*. Kot asistent dramaturgije je sodeloval v LGL pri predstavi *Mali mišek in Bela miška* v režiji Ajde Rooss. Pisal je prispevke za revije *Tedna slovenske drame*, *Boršnikovega srečanje*, *Oderuh*, *Pogledi ...* Kot dramaturg in lučni oblikovalec je sodeloval pri več projektih na AGRFT, kot asistent oblikovalca luči pri projektu treh akademij v okviru EPK-ja – opera *Orfej*, kot dramaturg in oblikovalec luči je v okviru Zavoda Bufeto sodeloval pri uprizoritvi *Jelizaveta Bam* v SMG, v sezoni 2013/14 je kot dramaturg in oblikovalec luči delal v LGL-ju pri predstavi *Moj dežnik je lahko balon* (r. Jelena Sitar), v sezoni 2017/18 pa kot avtor besedila in dramaturg pri predstavi *Bert* (r. Katja Povše) v LGL. Sodeluje s Hišo otrok in umetnosti in Lutkovnim gledališčem FRU-FRU, kjer nastopa v več predstavah. Leta 2016 je bil član strokovne žirije na festivalu mladinskih gledaliških in lutkovnih skupin Vizije v Novi Gorici, leta 2018 pa član strokovne žirije Linhartovega srečanja. V letih 2018 in 2019 je bil strokovni spremljevalec in selektor ljubiteljskih lutkovnih skupin za JSKD. Je predsednik Ustanove lutkovnih ustvarjalcev.

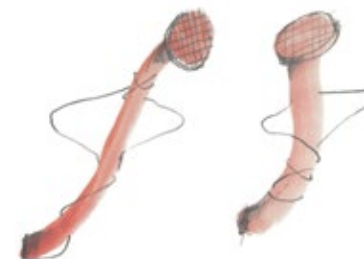
IGOR CVETKO avtor glasbe

Igor Cvetko je glasbenik, lutkar in kamišibajkar. Diplomiral je na Zavodu za glasbeno in baletno izobraževanje v Ljubljani, nato pa študij nadaljeval na Sonoma State College v Kaliforniji. Po vrnitvi v Slovenijo je najprej diplomiral iz muzikologije, nato pa začel z znanstvenoraziskovalnim delom na Inštitutu za glasbeno narodopisje ZRC SAZU. Leta 1988 je magistriral na Filozofski fakulteti v Ljubljani, in sicer z raziskavo o pohorskem pesniku in pevcu Juriju Vodovniku. Za knjigo *Jest sem Vodovnik Jurij* je prejel Kajuhovo nagrado. Med letoma 1990 in 2000 je deloval kot predavatelj etnomuzikologije na Univerzah v Ljubljani in Mariboru. Z Jeleno Sitar Cvetko sta ustanovila Lutkovno gledališče Zapik, prepoznavno po zanimivi estetiki predstav, namenjenih najmlajšim.

Kot ilustrator je deloval za revijo *Ciciban*, sam je ilustriral tudi vse svoje knjige ter likovno opremil številna dela za različne založbe.

Igor Cvetko je za različna področja, na katerih deluje, prejel številne nagrade, med drugim Murkovo nagrado za odmevno razstavo z naslovom *Zvoki Slovenije, od ljudskih godcev do Avsenikov* v Slovenskem etnografskem muzeju.

Leta 2018, v Evropskem letu kulturne dediščine, je bil imenovan za slovenskega ambasadorja kulturno-umetnostne vzgoje.

O EKIPI USTVARJALCEV

ANDRAŽ JUG

igralec

Andraž Jug je gledališki in filmski igralec, ki je debitiral leta 2012 v uprizoritvi *Tartuffe* v Slovenskem stalnem gledališču Trst. Leto kasneje je zaključil študij igre na Akademiji v Trstu, med letoma 2015 in 2017 pa se je izobraževal v Laboratoriju sodobne performativne umetnosti Via Negativa Lab. Doslej je sodeloval s številnimi gledališči v Sloveniji in tujini (Moving Station Plzen, Češka; Novi ZATO, Ptuj; Gledališče Glej, Ljubljana; Anton Podbevšek Teater, Novo mesto ...).

Z AGRFT je sodeloval pri dveh diplomskih filmih, z RTV Slovenija pa pri televizijski seriji *Jezero*.

Uprizoritve, pri katerih sodeluje, se redno uvrščajo na vidnejše festivale.

Uprizoritev *Gilgalovanje* (Gledališče Glej) je bila izbrana med najboljše predstave po izboru časopisa Dnevnik, *Satirikonijada* (AGRFT / Moment Maribor) pa je na festivalu ZIZ prejela nagrado za najboljšo uprizoritev.

Sodelovanje pri predstavi *Možiček žebliček* je njegovo prvo srečanje z lutkovno umetnostjo in prvo sodelovanje z Lutkovnim gledališčem Maribor.

